

Душанка
МАРИЧИЋ

ЗАОСТАВШТИНА ВОЈВОДЕ СТЕПЕ СТЕПАНОВИЋА У ВОЈНОМ МУЗЕЈУ У БЕОГРАДУ

UDK: 94 (497.11) „19”
929 : Степановић С. (083.822)

АПСТРАКТ: *Замисао о изградњи Спомен-дома војводе Степе Степановића (1856-1929) у Чачку и уређењу меморијале поставке 1929. године није остварена, па је његова заоставштина 1937. поклоњена Војном музеју у Београду. Заоставштина војводе Степе Степановића била је повод за покретање једне, до сада неуочене, иницијативе за покретање музејске делатности у Чачку и изградњу наменског изложбеног простора. Непотпун попис поклоњених предмета у Књизи дародаваца Војног музеја допуњују подаци из инвентара. Од једног од најзначајнијих дарова Војном музеју, после пљачкања у Другом светском рату, данас су сачувани само фрагменти.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Спомен-дом Војводе Степе И. Степановића у Чачку, Књига дародаваца Војног музеја у Београду, војвода Степа Степановић (1856-1929)*

Војвода Степа Степановић је последње године свог живота провео у Чачку. После његове смрти 27. априла 1929. године, град је желео да на посебно видљив начин обележи успомену на свог најугледнијег грађанина. Идеја је потекла од ширег одбора „Народне одбране” већ 19. маја 1929. године. На састанку у хотелу „Крен” изабран је Одбор за прикупљање прилога за подизање споменика војводи Степи Степановићу. На његовом челу био је Радивоје Пантовић, председник чачанске општине.¹ На збору грађана Чачка одлучено је да се на празном Поштанском плацу подигне величанствена грађевина под називом Дом војводе Степе И. Степановића. Било је замишљено да здање буде са „нарочитим одељењима, која ће служити као Војводин музеј. Ту ће се чувати војводино оружје, ратни трофеји и остале његове знаменитости.”² Иако је почетком 1930. била прикупљена значајна сума новца³, идеја да Чачак добије први музеј и наменски изграђен музејски простор није реализована. Само је вајар Ђорђе Јовановић завршио бисту војводе Степе Степановића.⁴

- 1 Б. К., *Одбор за подизање споменика војводи Степи*, у: Политика (Београд). - Бр. 7559 (20. мај 1929), стр. 8.
- 2 *Дом војводе Степе И. Степановића*, у: Чачански преглед (Чачак). - Бр. 1 (14. јул 1929), стр. 1.
- 3 *За дом војводе Степе у Чачку*, у: Политика (Београд). - Бр. 7791 (12. јануар 1930), стр. 7.
- 4 М. Јовановић, *Ђока Јовановић*, Нови Сад, 2005, стр. 233.

Заоставштина војводе Степе Степановића остала је у поседу породице све до 1937. године. Захваљујући предузимљивости директора Војног музеја у Београду, генерала Војислава Вуковића, војводини лични предмети су постали један од најзначајнијих дарова у збиркама Музеја.⁵ У исто време, за ратну архиву војводе Степе Степановића заинтересовало се Историјско одељење Главног ђенералштаба и ускоро је преузело.

За прелазак заоставштине војводе Степе Степановића у архивске и музејске фондове посебан значај имала је подршка војводине супруге Јелене Степановић и њиховог зета Јовице Јовичића (Велереч, 1876 - Београд, 1949), дивизијског генерала у пензији. Генерал Јовичић је спадао у врло образоване официре српске војске, који је у то време и сам правио белешке за своје успомене и подржавао замисао о писању прве монографије о војводи Степи Степановићу.⁶ Са тим циљем, издвојио је део персоналних докумената и дневник из Српско-бугарског рата 1885-1886. и уступио их генералу Емилу Белићу. После изласка из штампе књиге „Степа Степановић” 1938. године, ова грађа је остала у заоставштини њеног аутора и тек много касније доспела је у Народни музеј у Чачку, као поклон Надежде Белић-Јанић. У поседу породице остала је само обимна приватна преписка војводе Степе Степановића. Од ње је до данас сачувано само неколико десетина писама.⁷

Подаци о поклоњеној заоставштини војводе Степе Степановића налазе се у Књизи дародаваца Војног музеја. Списак предмета, које су поклонили госпођа Јелена Степановић и генерал Јовица Јовичић 21. новембра 1937. године, садржи и одговарајући инвентарни број:

„101. Госпођа супруга војводе Степе Степановића и ђенерал Јовица Јовичић 21. новембра 1937. год.:

- Шињел И. И. П. 306/1.
- Два мундира црвене и црне боје И. И. П. 306/2.
- Два пара еполетушке И. И. П. 306/3.
- Две блузе (1 од обичне војничке чоје) И. И. П. 306/4.
- Двоје чакшира (једне црне) И. И. П. 306/5.
- Пар чизама И. И. П. 306/7.
- Капа парадна (калпак) са кокардом И. И. П. 306/8.
- Сабља са канијом и темњак И. И. П. 306/9.

5 | Дарови Војном музеју, каталог изложбе, Београд, 1990, стр. 8; Анђелија Радовић, *Знамените личности у борби за ослобођење и уједињење Србије и Црне Горе и њихови предмети из збирки Војног музеја*, каталог изложбе, Београд, 2005, стр. 108, 109.

6 | Радивоје Бојовић, *Сећања на Мајски преврат 1903. генерала Јовице Јовичића и Љубомира Милића*, Зборник радова Народног музеја XXIX, Чачак, 1999, стр. 105-107.

7 | Радивоје Бојовић, *Војвода Степа Степановић : (1856-1929) : каталог изложбе*, Чачак, 2006, стр. 53.

- Перјаница од нојевог перја у футроли И. И. П. 306/10.
- Шајкача обична војничка И. И. П. 306/11.
- Капа официрска са кокардом И. И. П. 306/12.
- Ешарпа И. И. П. 306/13.
- Пар еполета парадних у кутији И. И. П. 306/13.
- Џепни никлени часовник у кутији И. И. П. 306/15.
- Акселбендери И. И. П. 306/16.
- Академски знак И. И. П. 306/17.
- Четири комада прибора за писање (ратни), наслоњач за пера и упијач И. И. П. 306/18.
- Астал пољски и столица И. И. П. 306/19.
- Три штапа (ношена у рату) - два дрвена а један од трске И. И. П. 306/20.
- Корбач од бамбусове трске, дршка од слонове кости, поклон Њ. В. Краља, који је војвода увек носио у рату И. И. П. 306/21.
- Два комада (шољица и џезва) за црну кафу, којом се служио у рату И. И. П. 306/22.
- Карађорђева звезда I ст. у кутији И. И. П. 306/23.
- Карађорђева звезда II ст. у кутији И. И. П. 306/24.
- Карађорђева звезда III ст. у кутији И. И. П. 306/25.
- Руски орден Св. Станислава II ст.
- Кутија старог оружја од града Мостара И. И. П. 307/41.
- Писмо и Поздрав од Алексе Шантића И. И. П. 307/42.
- Пропратно писмо уз диплому почас. грађанина Сарајева са потписима одборника И. И. П. 307/43.
- Марш војводе Степе од Мађејевског за клавир И. И. П. 307/44.
- Скица и фотограф. снимци из Сарајева са три фотографије урамљене касарне војводе Степе Степановића И. И. П. 307/45.
- Четрнаест комада почасн. диплома грађанина разних друштава и установа И. И. П. 307/46.
- Осам диплома о унапређењу у чинове И. И. П. 307/47.⁸

8 | Радивоје Бојовић, *н. д.*, стр. 18, 20, 23, 24, 25, 29. Нису публиковане дипломе за чин пешадијског капетана и за чин генералштабног капетана I класе.

9 | Радивоје Бојовић, *н. д.*, стр. 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 32, 37, 38, 42, 43. Нису публиковане дипломе о одликовању британским Орденом Бага III реда, уверења о одликовању Споменицом четрдесетогодишњице Светоандрејске скупштине и Споменицом избора за краља Петра I Карађорђевића.

- Двадесет и четири дипломе о разним одликовањима, орденима и медаљама И. И. П. 307/48.⁹
- Војнички ратни сандук и траке са поGREба поч. Војводе Степе Степановића И. И. П. 307/49.¹⁰

Књига дародаваца Војног музеја не садржи потпуне податке о поклоњеној заоставштини војводе Степе Степановића. Списак је селективно сачињен за уписивање у свечану књигу дародаваца. Подаци о осталим предметима налазе се у инвентару од редног броја 27 до 40:

- Италијански орден другог степена у кутији И. И. П. 307/27.
- Црногорски орден првог степена кнез Данило, у кутији, И. И. П. 307/28.
- Белгијски Бат са звездом у кутији И. И. П. 307/29.
- Легија части, са звездом, у кутији И. И. П. 307/30.
- Св. Сава првог степена, И. И. П. 307/31.
- Пољски орден И. И. П. 307/32.
- Бугарски орден са мачевима, о врату И. И. П. 307/33.
- Ордење на дасци, ратних, страних и наших, 7 ком. И. И. П. 307/34.
- Засебно у кутији ордена и споменица, ком. 7 И. И. П. 307/35.
- Таковски крст петог степена, у кутији И. И. П. 307/36.
- Ловоров сребрни венац, успомена на ослобођење Сарајева И. И. П. 307/37.
- Ловоров сребрни венац, успомена на Церску битку, И. И. П. 307/38.
- Гусле, вештачка израда, од Првог српског кола „Али Пашин мост” И. И. П. 307/39.
- Дипломе урамљене почасног грађанина, 2 ком., И. И. П. 307/40.¹¹

После Другог светског рата, у књигама инвентара на више места наводе се дипломе војводе Степе Степановића. Међу њима су се појавила и два „Похвална листа”, које је војвода добио као одличан ученик четвртог и петог разреда Београдске Гимназије.¹² Само о Орденима Таковског крста IV, III и II реда не постоји никакав податак, па је неизвесно да ли су уопште и били сачувани. Од поклоњених предмета највећи број је нестало у ратним догађајима 1941. и 1944. године. У војводинином војничком сандуку остало је и неколико трака са венаца, којих је на поGREбу било неколико стотина.¹³

10 Војни музеј, Београд, Књига дародаваца Војног музеја, 1934, стр. 96-98.

11 Војни музеј, Београд, Први инвентар историјских предмета Војног музеја за 1936, 1937/38, 1938/39, 1939/40, стр. 306, 307, редни бројеви 1-49.

12 Радивоје Бојовић, *н. д.*, стр. 18.

13 Војни музеј, Београд, Инвентар историјских предмета, бр. 307/49; *Споменица војводе Степе Степановића*, Београд, 1930, стр. 26.

Заоставштина војводе Степе Степановића била је повод за покретање једне, до сада незапажене иницијативе, за отпочињање музејске делатности у Чачку 1929. године и изградњу наменског изложбеног простора.¹⁴ Поклоњена Војном музеју у Београду, она је кратко време била у сталној поставци, а онда постала део историје страдања нашег културног наслеђа у Другом светском рату.

Legacy of Duke Stepa Stepanovic in Military Museum in Belgrade

After death of Stepa Stepanovic (Kumodraz, 1856, - Cacak, 1929), the town Cacak wanted to mark in a especially noticeable way the memory on its most distinguished citizen. The idea of building Memorial house of Duke Stepa Stepanovic in Cacak and introducing of memorial exhibition from 1929 have not been realized so his legacy was doanted to the Military Museum in Belgrade in 1937. The list of donated objects in the Book of donators of Military Museum has been completed. After robberies in the Second World War only fragments were preserved out of one of the most significant donations to the Military Museum. Legacy of Duke Stepa Stepanovic was an initiative for starting, still unnoticed, museum activity in Cacak and building a suitable exhibition space.

Dusanka MARICIC

14 | О почецима музејске делатности у Чачку писано је у више наврата: Милош Тимотијевић, *Оснивање музеја у Чачку*, Зборник радова Народног музеја XXVI, Чачак, 1996, стр. 8; исти, *Народни музеј Чачак 1952-2002.*, Зборник радова Народног музеја XXXI, Чачак, 2001, стр. 248; *Пола века Народног музеја у Чачку 1952-2002*, Чачак, 2002, стр. 5.

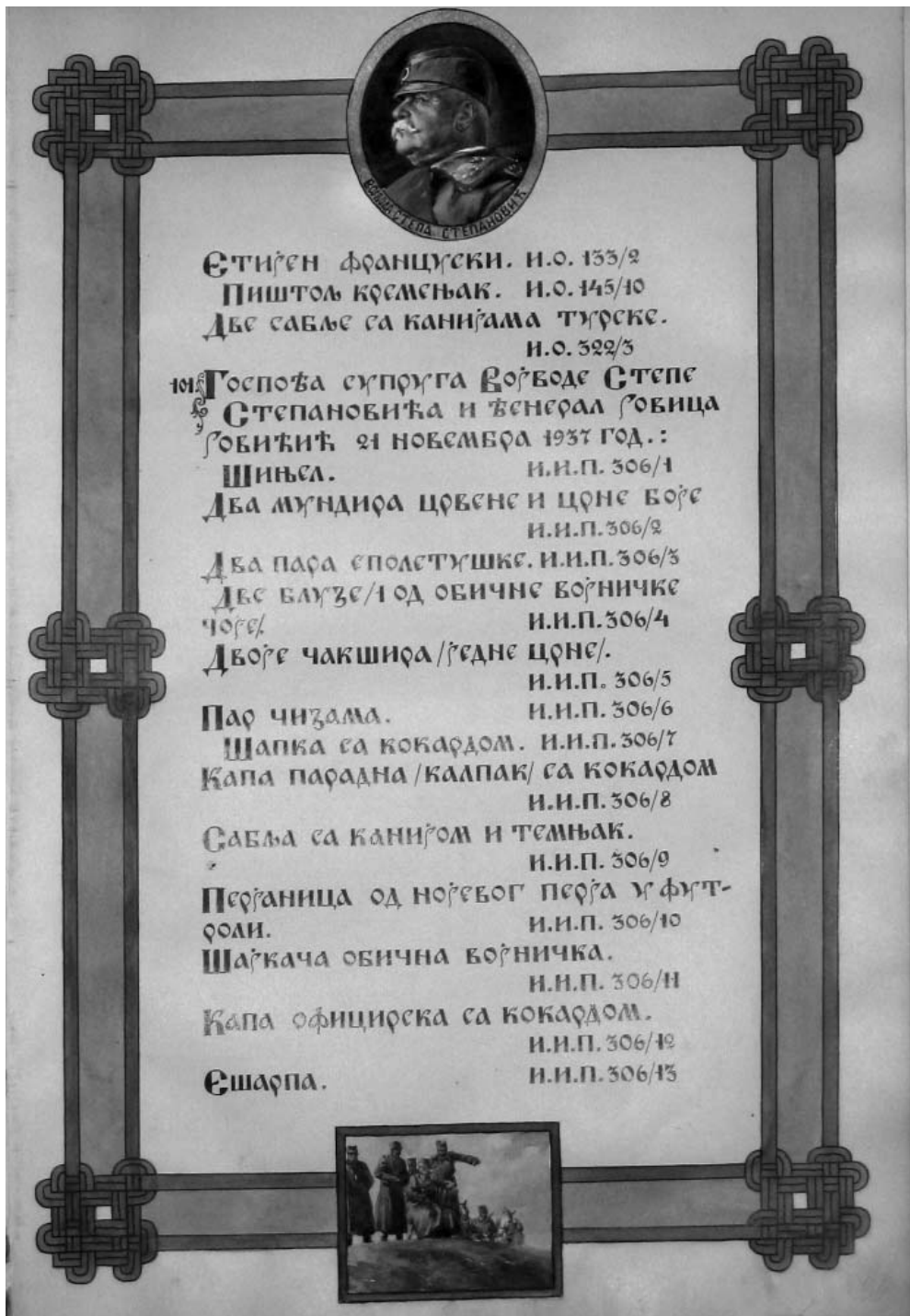
**La succession du Maréchal Stepa Stepanovic
au Musée de l'Armée à Belgrade**

Après la mort du Maréchal Stepa Stepanovic (Kumodraz 1856 – Cacak 1929), la ville de Cacak voulut d'une manière particulièrement visible évoquer le souvenir de son citoyen le plus renommé. La conception d'édification de la „Maison-commémorative du Maréchal Stepa Stepanovic” à Cacak et de l'aménagement de l'exposition mémoriale de l'année 1929 ne fut pas réalisée, aussi sa succession fut offerte en 1937 au Musée de l'Armée à Belgrade. La liste incomplète des objets offerts dans le „Livre des donateurs du Musée de l'Armée” fut complétée par les données provenant des premiers inventaires . D'un des plus importants dons fait au Musée de l'Armée, après les pillages lors de la Deuxième Guerre mondiale, ne furent sauvegardés que des fragments. La succession du Maréchal Stepa Stepanovic fut l'occasion de mettre en marche une des initiatives jamais remarquée jusqu'à présent pour le commencement d'activité de musée à Cacak et la construction d'un espace d'exposition spécialement consacré à cet effet.

Dusanka MARICIC

Сл. 1 Орден Светог Саве I реда

Сл. 2 Књига дародаваца Војног музеја у Београду